Backsmörblomma i Skåne

Kjell-Arne Olsson

Under början av 1980-talet inventerade jag Fjälkestad socken i nordöstra Skåne. Det var då jag först fick stifta bekantskap med backsmörblomma *Ranunculus poyanthemos*. Under de tre år inventeringen pågick hittade jag backsmörblomma på 5–6 lokaler i området, den rikligaste på en naturbetesmark nära herrgården Odersberga (Olsson 1983). Detta fick mig att tro att backsmörblomman inte var en alltför ovanlig växt i Skåne. Inventeringen av Skånes flora 1989–2005 visade emellertid att backsmörblomma blivit en av våra allra ovanligaste växter. Från att ha varit känd från ett 80-tal lokaler under tidernas lopp blev den under vår inventering bara funnen på 5 lokaler (Tyler 2007).

Under en tågresa i våras berättade Göran Mattiasson att han i år tänkte inventera Kungsmarkens naturreservat strax öster om Lund. Vi kom osökt in på backsmörblomman som sedan gammalt är känd härifrån. Genom den kraftiga tillbakagång som vår inventering visat, tyckte vi båda att just denna art vore värd att följas upp i år. Under sommaren besöktes alla lokaler där backsmörblomma noterats under senare år. Resultatet blev nedslående då det visade sig att smörblomman bara kunde hittas på tre platser i landskapet 2009.

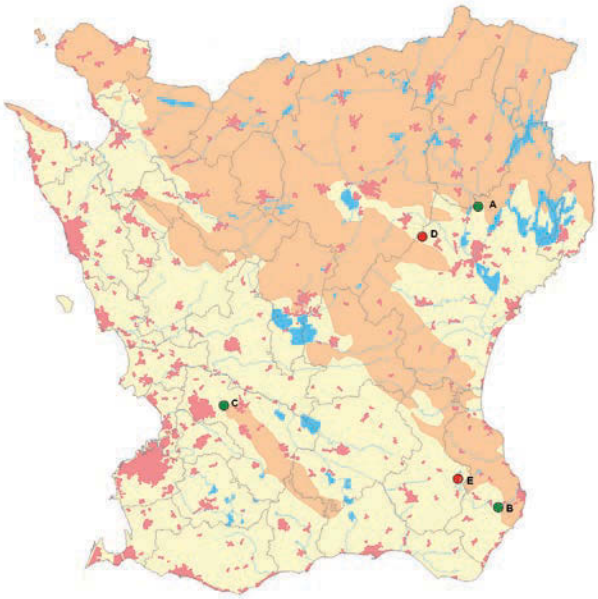
Aktuella lokaler

A. *Fjälkestad*. Den 6 juni 2009 noterade Bengt Nilsson och Charlotte Wigermo sammanlagt 138 exemplar av backsmörblomma inom två hektarrutor på en torrygg i en naturbetesmark 600–700 meter söder om Odersberga. Detta är nog ungefär samma frekvens som 1983 då jag antecknade den som ganska riklig på denna naturbetesmark. Bengt och Charlotte besökte även de övriga lokalerna i Fjälkestad från början av 1980-talet. Tyvärr kunde backsmörblomman inte återfinnas på någon av dessa lokaler. Den väsentligaste orsaken till att arten försvunnit, tycks vara att växtplatserna vuxit igen till följd av dålig hävd.

Bild 1. Backsmörblomma *Ranunculus polyanthemos*. Foto: Åke Svensson.

B. *Östra Tommarp*. Mellan gården Peterslund och trubbtågsskärret i Backamossen (gammal lokal för gulyxne *Liparis loeselii*!) löper en höjdrygg med en fin torrängsflora. Här fann vi under inventeringlägret i Gärsnäs 1991 ganska rikligt med backsmörblomma tillsammans med arter som backsippa *Pulsatilla vulgaris*, småfingerört *Potentilla neumanniana*, backsilja *Peucedanum oreselinum*, sommarfibbla *Leontodon hispidus* och ängshavre *Avenula pratensis*. I år besökte jag lokalen på nytt och kunde efter lite möda räkna in 20–30 exemplar av backsmörblomma. Åsryggen såg lite trivialare ut än den minnesbild jag har av den från 1991. Detta kan dock bero på att jag i år besökte lokalen något senare på växtsäsongen och att den vid denna tidpunkt var ganska hårt betad.

Karta 1. Backsmörblomma *Ranunculus polyanthemos* i Skåne 1989–2009.
● = Lokaler från 1989–2005 återfunna 2009.
● = Lokaler från 1989–2005 inte återfunna 2009.

C. *Kungsmarken*. Göran Mattiasson noterade 156 blommande exemplar av backsmörblomma på Kungsmarken i år, vilket han uppfattar som mer än vanligt. Ökningen berör på att smörblomman spridit sig till ett närliggande område, vilket måste betecknas som mycket positivt och ge en förhoppning att arten även i framtiden ska kunna ha en livskraftig population inom naturreservatet.

Lokaler efter 1990 utan återfynd

D. *Önnestad*. Göran Wendt fann backsmörblomma på en betesmark i Önnestad under inventering för Skånes Flora 1992. I år gick den inte att återfinna. På en närbelägen lokal, vid det gamla stenbrottet i Ullstorp, där Göran Mattiasson noterat arten 1966, blev inventeringsresultatet lika nedslående.

E. *Smedstorp*. Signe Karlsson hittade backsmörblomma på en igenväxande torrbacke ca 1 km SO Petersborg 1991. Under de snart två decennier som förflutit sedan dess har igenväxningen fortsatt och backen utgörs mest av ett stort slånbuskage. Bara på en mindre yta finns fortfarande rester av en finare torrängsflora kvar. Någon backsmörblomma kunde jag dock inte återfinna men väl ett mindre bestånd av ängsskära *Serratula tinctoria*.

Sammanfattningsvis kan sägas att backsmörblomma har gått mycket kraftigt tillbaka i Skåne. Från att ha haft åtskilliga lokaler jämt spridda i Skåne, finns den idag bara kvar på ett par platser. På Kungsmarken och vid Odersberga finns relativt rika förekomster medan den uppträder betydligt fåtaligare i Östra Tommarp. På Kungsmarken är backsmörblomman skyddad genom att området är naturreservat. På de två andra lokalerna har den tyvärr inget skydd.

Backsmörblomman kan delas upp i flera underarter. Förekomsten vid Odersberga har bestämts till ängssmörblomma *R. polyanthemos* ssp. ×*polyanthemoides*, medan förekomsterna i Östra Tommarp och på Kungsmarken utgörs av vanlig backsmörblomma *R. polyanthemos* ssp. *polyanthemos*.

ABSTRACT. [Ranunculus polyanthemus in Skåne, S. Sweden] Historically, *Ranunculus polyanthemus* has been found at ca 80 sites in the province of Skåne, southernmost Sweden. However, during the complete floristic inventory of the province 1988–2005 it was only found at five sites. These five sites were revisited in 2009 and the species was only refound at three. This dramatic decline is mainly attributable to the cessation of grazing and subsequent overgrowth of previous unimproved pastures.

Citerad litteratur

Olsson, K.-A. 1983. Floran i Fjälkestad. *Svensk Bot. Tidskr.* 77: 367–409.

Tyler, T. m.fl. (red.). 2007. *Floran i Skåne. Arterna och deras utbredning*. Lund.